

30-May, 2026-yil

**O’QUVCHILARDA IJOBIIY O’QISH MOTIVATSIYASINI
SHAKLLANTIRISH YO’LLARI**

Mamurova Odinaxon Rovshanovna

*Qo‘qon Universiteti Psixologiya
yo‘nalishi 1.25-guruh talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi o‘quvchilarda ijobiy o‘qish motivatsiyasini shakllantirishning samarali yo‘llari, psixologik omillar va pedagogik yondashuvlar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. O‘quv jarayonida motivatsiyaning shakllanishi o‘quvchining o‘quv faoliyatiga munosabatini belgilovchi yetakchi omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Motivatsiyaning ichki va tashqi turlari, rag‘batlantirishning psixologik asoslari o‘qituvchi o‘quvchi o‘zaro munosabatining motivatsiyaga ta‘siri yoritilgan. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, differensial ta‘lim, o‘yin usullari, refleksiya va baholashning yangi mexanizmlaridan foydalanish orqali motivatsiyani oshirishning amaliy yo‘llari ko‘rsatib o‘tilgan. O‘quvchilarda ijobiy motivatsiyani shakllantirish uchun qulay psixologik muhit yaratish, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni kuchaytirish va o‘quv faoliyatini mazmunli tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar *O‘qish motivatsiyasi, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, o‘quv jarayoni, pedagogik texnologiyalar, rag‘batlantirish, psixologik muhit, o‘quvchining faolligi, ta‘lim sifati, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim.*

Annotation: *This thesis provides a scientific and theoretical analysis of effective ways to form positive motivation for learning in students, psychological factors and pedagogical approaches. The formation of motivation in the learning process is considered as a leading factor determining the student's attitude to learning activities. The internal and external types of motivation, the psychological foundations of encouragement, the influence of teacher-student interaction on motivation are highlighted. Practical ways to increase motivation through the use of modern pedagogical technologies, differentiated learning, game methods, new mechanisms of reflection and assessment are shown. It shows the need to create a favorable psychological environment for the formation of positive motivation in students, strengthen a person-oriented approach and meaningfully organize educational activities.*

Keywords: *Motivation to learn, intrinsic motivation, extrinsic motivation, learning process, pedagogical technologies, encouragement, psychological environment, student activity, quality of education, person-centered education.*

Аннотация: *В диссертации представлен научно-теоретический анализ эффективных способов формирования положительной мотивации к обучению у студентов, психологических факторов и педагогических подходов. Формирование*

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-May, 2026-yil

мотивации в процессе обучения рассматривается как ведущий фактор, определяющий отношение студента к учебной деятельности. Выделены внутренние и внешние виды мотивации, психологические основы стимулирования, влияние взаимодействия учителя и ученика на мотивацию. Показаны практические пути повышения мотивации посредством использования современных педагогических технологий, дифференцированного обучения, игровых методов, новых механизмов рефлексии и оценки. Показана необходимость создания благоприятной психологической среды для формирования положительной мотивации у студентов, усиления личностно-ориентированного подхода и содержательной организации учебной деятельности.

Ключевые слова: *Мотивация к обучению, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, процесс обучения, педагогические технологии, стимулирование, психологическая среда, активность учащихся, качество образования, личностно-ориентированное образование.*

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimida o’quvchilarda ijobiy o’qish motivatsiyasini shakllantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlarining eng dolzarb yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta’lim sifati va samaradorligi, o’quvchining o’quv faoliyatiga bo’lgan munosabati, o’qishga qiziqishi va ichki ehtiyojining shakllanganlik darajasi bilan belgilanadi. Motivatsiya o’quvchining o’rganishga bo’lgan ichki tayyorgarligini namoyon etuvchi psixologik holat bo’lib, u ta’lim jarayonining muvaffaqiyati, o’zlashtirish ko’rsatkichlari, shaxsiy rivojlanish hamda mustaqil fikrlashning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida e’tirof etiladi. O’quvchida ijobiy motivatsiyani shakllantirish, uni rivojlantirish va davom ettirish har bir o’qituvchining asosiy pedagogik vazifalaridan biridir. Ta’lim jarayonida motivatsiyaning shakllanishiga ko’plab omillar, o’quv muhitining psixologik qulayligi, o’qituvchining shaxsiy fazilatlarini, dars jarayonida qo’llaniladigan metodlar, o’yin texnologiyalari, rag’batlantirish va baholash tizimi, o’quvchining individualligi, oilaviy muhit va guruhdagi ijtimoiy munosabatlar ta’sir ko’rsatadi. O’quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantiradigan interfaol metodlar, mustaqil izlanishga yo’naltirilgan topshiriqlar, kompetensiyaga asoslangan yondashuv ijobiy o’qish motivatsiyasining shakllanishida alohida o’rin tutadi. Bugungi kunda differensial ta’lim, shaxsga yo’naltirilgan yondashuv, refleksiya, kreativ fikrlashni rivojlantiruvchi mashg’ulotlar, loyihaviy faoliyat kabi metodlar motivatsiyani oshirishning eng samarali vositalaridan biri sifatida qaralmoqda.

O’zbekiston ta’lim tizimida olib borilayotgan islohotlar jarayonida o’quvchilarning fanga bo’lgan qiziqishini oshirish, ularni mustaqil o’rganishga yo’naltirish, shaxs sifatida rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa o’qituvchidan nafaqat zamonaviy pedagogik texnologiyalarni bilishni, balki ularni o’quvchining yosh xususiyatlari va psixologik ehtiyojlariga mos ravishda qo’llay olishni

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-May, 2026-yil

ham talab qiladi. O‘quvchi shaxsining individual motivatsion xususiyatlarini o‘rganish, ularning qiziqishi va ehtiyojlariga asoslangan o‘quv jarayonini tashkil etish, har bir o‘quvchi uchun muvaffaqiyat vaziyatlarini yaratish ijobiy motivatsiyaning eng muhim shartlaridan biridir. O‘quvchini ruhlantiruvchi, uning yutuqlarini qadrlovchi, faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi pedagogik muhit yaratish ta‘lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

ASOSIY QISM

O‘quvchilarda ijobiy o‘qish motivatsiyasini shakllantirish jarayoni murakkab psixologik-pedagogik mexanizmlarga tayanadi va u o‘quvchi shaxsining individual xususiyatlari, o‘qituvchi faoliyati hamda ta‘lim muhitining sifati bilan bevosita bog‘liqdir. Motivatsiyaning shakllanishi, avvalo, o‘quvchining ichki ehtiyoji va qiziqishlari bilan uyg‘unlikda kechadi. Ta‘lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni qo‘llash, o‘quvchining o‘zini anglash, o‘z imkoniyatlarini namoyon etish va muvaffaqiyatga erishishiga sharoit yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. O‘quvchi shaxsining o‘sishida o‘qituvchining munosabati, quvvatlovchi muloqoti, rag‘batlantiruvchi yondashuvi asosiy omillardan biri bo‘lib, ular o‘qish faoliyatiga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi. O‘quvchilarda motivatsiyani oshirishning eng muhim yo‘llaridan biri dars jarayonida mazmunli va qiziqarli faoliyat tashkil etishdan iborat. Bunda o‘quvchi faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi bo‘lishi zarur. Interfaol metodlar – “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Blits savol-javob”, “Debat”, “Loyiha usuli”, “Juftlikda ishlash”, “Kichik guruhlarda ishlash” kabi texnikalar o‘quvchining fikrlash doirasini kengaytiradi, mustaqil qaror qabul qilish va tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Darsning har bir bosqichini o‘quvchi uchun yangi bilim olishga qiziqarli, tushunarli va mazmunli qilib tashkil qilish motivatsiyaning uzluksiz davom etishiga xizmat qiladi.

Motivatsiya jarayonida o‘yin texnologiyalarining roli beqiyosdir. Boshlang‘ich va o‘rta sinf o‘quvchilarida o‘yin elementi bilim olishga bo‘lgan ishtiyoqni sezilarli darajada kuchaytiradi. Didaktik o‘yinlar, musobaqa tarzidagi topshiriqlar, kreativ vazifalar o‘quvchini darsdagi faol ishtirokchi sifatida namoyon etishiga yordam beradi. Rag‘batlantirish vositalari – maqtov, ball tizimi, stikerlar, kichik mukofotlar yoki “muvaffaqiyat daftarchasi” kabi yondashuvlar ham motivatsiyani oshirib, o‘quvchida o‘ziga ishonchni mustahkamlaydi. Ijobiy o‘qish motivatsiyasini shakllantirishda baholash tizimi ham muhim o‘rin tutadi. An‘anaviy baholash ko‘pincha faqat natijaga qaratilgan bo‘lsa, zamonaviy ta‘limda jarayonni baholash, o‘quvchining harakatini qadrlash, uni rag‘batlantirish ustuvor hisoblanadi. Formativ baholash, o‘zaro baholash, o‘z-o‘zini baholash kabi usullar o‘quvchiga o‘zini tahlil qilish, kamchiliklarini ko‘rish va ustida ishlash imkonini beradi. Bu esa o‘z navbatida o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan intilishni kuchaytiradi.

O‘quvchi baholash jarayonida adolatlilik, shaffoflik va muloqot madaniyatini his qilsa, uning o‘qishga bo‘lgan ijobiy munosabati yanada oshadi. Motivatsiyani shakllantirishda muhitning o‘rni alohida ahamiyatga ega. Sinfdagi psixologik iqlim, tengdoshlar bilan ijobiy munosabat, o‘qituvchining qo‘llab-quvvatlovchi nutqi hamda ijobiy pedagogik atmosfera

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-May, 2026-yil

o‘quvchining o‘zini xavfsiz va erkin his qilishiga yordam beradi. Bunday muhitda o‘quvchi xatodan qo‘rqmaydi, fikr bildirishdan tortinmaydi, izlanishga intiladi. Aksincha, qo‘pollik, tanqidiy ohang, zo‘ravonlik yoki tahdid bilan tashkil etilgan ta’lim jarayonida motivatsiya pasayadi, o‘quvchida o‘qishga nisbatan salbiy munosabat shakllanishi mumkin. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv doirasida har bir o‘quvchining individualligini hisobga olish o‘ta muhimdir. O‘quvchilarning bilish darajasi, psixologik xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlari bir-biridan farq qiladi. Differensial ta’lim metodlari orqali oson, o‘rta va qiyin darajadagi topshiriqlarni taklif qilish, o‘quvchining qobiliyatiga mos ko‘rsatmalar berish uning ishtirokini oshiradi va o‘z kuchiga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi.

O‘quvchi qiyinchilikni yenga olganini ko‘rganda, unda “muvaffaqiyat hissi” kuchayadi, bu esa ichki motivatsiyaning asosiy manbalaridan biridir. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham motivatsiyani oshiruvchi samarali vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Multimedia taqdimotlari, interaktiv platformalar, onlayn testlar, virtual laboratoriyalar, o‘quv videolari, mobil ilovalar o‘quv jarayonini dinamik, qiziqarli va ko‘proq amaliyotga yo‘naltirilgan holga keltiradi. IT vositalar orqali mustaqil o‘rganish, ijodiy ishlanmalar tayyorlash, loyiha va tadqiqot ishlari olib borish o‘quvchining o‘quvga bo‘lgan aktiv ishtirokini sezilarli darajada oshiradi. O‘quvchilarda ijobiy o‘qish motivatsiyasini shakllantirish ko‘p omilli jarayon bo‘lib, unda pedagogik texnologiyalar, psixologik qo‘llab-quvvatlash, rag‘batlantirish, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, IT vositalari va ijobiy o‘quv muhitining uyg‘unligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘qituvchi o‘quvchining ichki qiziqishini uyg‘otish, uni dars jarayonining markaziga qo‘yish, faol, mustaqil va ijodiy fikrlashga yo‘naltirish orqali o‘qish motivatsiyasini samarali tarzda rivojlantirishi mumkin.

XULOSA

O‘quvchilarda ijobiy o‘qish motivatsiyasini shakllantirish ta’lim jarayonining eng muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, o‘quvchining shaxsiy rivojlanishi, bilimlarni o‘zlashtirish samaradorligi hamda o‘quv faoliyatiga bo‘lgan ongli munosabatini belgilaydi. Motivatsiya o‘quvchining o‘qishga bo‘lgan qiziqishi, ichki ehtiyoji, ruhiy holati va ijtimoiy muhit bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan kompleks psixologik jarayondir. Uni shakllantirish va rivojlantirish uchun o‘qituvchi tomonidan puxta o‘ylangan, metodik jihatdan asoslangan va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv talab etiladi. O‘quvchilarda ijobiy motivatsiyani shakllantirishning asosiy omillari sifatida qulay psixologik muhit yaratish, o‘quvchi shaxsiga hurmat bilan yondashish, ularning individualligini inobatga olish, darslarni mazmunli va qiziqarli tashkil etish, interfaol metodlar va o‘yin texnologiyalaridan samarali foydalanish, rag‘batlantirish tizimini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish hamda adolatli va shaffof baholash tizimini tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali o‘quv jarayonini raqamlashtirish motivatsiyani oshirishning samarali vositalaridan biri sifatida e’tirof etiladi.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-May, 2026-yil

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev, A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent Fan, 2019.
2. Yo‘ldoshev, J., Usmonov, S. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent O‘zbekiston, 2015.
3. Hakimov, Z. Ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirish usullari. – Toshkent Innovatsiya, 2020.
4. Qurbonov, A. Pedagogik psixologiya. – Toshkent Universitet, 2018.
5. Karimova, R. Psixologiya asoslari. – Toshkent Yangi asr avlodi, 2016.
6. Shodmonov, S. Ta’lim tizimida interfaol metodlar qo‘llanilishi. – Buxoro BDU nashriyoti, 2021.
7. Nabiyeva, N. O‘quvchilarda o‘qishga qiziqishni shakllantirishning metodik asoslari. – Toshkent Ilm ziyo, 2017.

INTERNET MANBALARI:

1. <https://www.lex.uz/uz>
2. <https://www.ziyonet.uz>